

Максименко Д.О.,
курсант 202 н/г ННІ №2 НАВС,
Муратова Д.Б.,
к.ю.н, ст. викладач кафедри публічного управління та
адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ

Поняття „біженець” виникло у правовому полі з часів Першої світової війни. Біженцями вважалися особи відповідного національного походження, які не користувалися захистом свого уряду і не мали іншого громадянства. Провідну роль у розширенні правового статусу біженців відіграла ООН з Управлінням Верховного комісара у справах біженців (УВКБ), у рамках якої 1947 р. була створена Міжнародна організація у справах біженців (МОБ). Основою діяльності УВКБ щодо встановлення правового статусу біженців і надання їм допомоги є Конвенція ООН 1951 р. та Протокол про статус біженців 1967 р., де під терміном „біженець” визнавалась особа, яка у результаті подій, що відбувалися до 1 січня 1951 р., і в силу цілком обґрунтованих побоювань, могла стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, громадянства, належності до конкретної соціальної групи або політичних переконань, перебувала поза межами країни своєї громадянської належності, не користувалася захистом цієї країни чи не бажала користуватися таким захистом внаслідок побоювань. На думку Грабар Н.М., існуюче визначення терміна „біженець” не повністю відповідає сучасним вимогам.

Питання, пов'язані з біженцями, регулюються Конституцією України, Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [1], іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» визначено порядок

регулювання суспільних відносин у сфері визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, втрати та позбавлення цього статусу, а також встановлення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту і яким надано тимчасовий захист в Україні.

Біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Додатковий захист – форма захисту, що надається в Україні на індивідуальній основі іноземцям та особам без громадянства, які прибули до України або перебувають в Україні і не можуть або не бажають повернутися до країни громадянської належності або країни попереднього постійного проживання внаслідок обставин, які загрожують їх життю, безпеці чи свободі.

Біженець не може бути висланий або примусово повернутий до країн, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, віросповідання (релігію), національність, громадянство (підданство), належність до певної соціальної групи або політичні переконання, за виключенням осіб засуджених в Україні за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Статус біженця втрачається, якщо особа: 1) добровільно знову скористалася захистом країни громадянської належності (підданства); 2) набула громадянство України або добровільно набула громадянство, яке мала раніше, або набула громадянство іншої держави і користується її захистом; 3) добровільно повернулася до країни, яку вона залишила чи за межами якої перебувала внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань; 4) будучи особою без громадянства може повернутися в країну свого попереднього постійного проживання, оскільки обставини, за яких було надано статус біженця, більше не існують; 5) отримала притулок чи дозвіл на постійне проживання в іншій країні; 6) не може більше відмовлятися від користування захистом країни своєї громадянської

належності, оскільки обставини, на підставі яких особі було надано статус біженця, більше не існують [2].

Особа, якій надано статус біженця, має рівні з громадянами України права.

Сучасний адміністративно-правовий статус біженців у світі: порівняльно-статистична характеристика

Управління Верховного комісара ООН у правах біженців (УВКБ ООН) оцінює глобальну кількість біженців у 2017 році у 65,3 мільйона. З них 21,3 мільйона шукали притулку закордоном, більшість – у сусідніх країнах. У статистичному співвідношенні нині кожна 113 людина – біженець, шукач притулку чи внутрішньо переміщена особа. Багато-хто вже роками проживає в таборах для біженців.

Упродовж 2017-2018 р.р. майже 12,5 мільйона людей змушені були рятуватися втечею від насильства. Це в середньому 24 людини за хвилину. Кожний третій біженець шукав 2015 року притулку закордоном. Нові конфлікти, як-то конфлікт у Сирії, лише загострюють кризу, а давні конфлікти, приміром в Афганістані чи Сомалі, що тривають вже десятиліттями, і надалі змушують людей рятуватися та втікати, залишаючи свої домівки.

Більше половини всіх біженців у світі прибувають із трьох країн – із Сирії, Афганістану та Сомалі. До цього слід додати 5,2 мільйона біженцівпалестинців на Близькому Сході, якими опікується Близькосхідне агентство ООН для допомоги палестинським біженцям та організації робіт. Значна кількість конфліктів у світі робить примарними надії на швидке покращення міжнародної ситуації з біженцями. 2015 року лише близько 200 тисяч біженців змогли повернутися на батьківщину.

Нині найбільша увага ЗМІ прикута до більш ніж мільйона біженців та мігрантів із Африки та Близького Сходу, які торік прибули Середземним морем до Європи. Але більшість біженців спочатку вирушають до сусідньої з ЄС країни. Саме Туреччина стала країною, яка прийняла найбільшу кількість біженців. За нею йдуть Пакистан, Ліван та Іран. Утім, 86 відсотків усіх біженців шукають притулку у країнах, що розташовані на півдні земної кулі. Лише в Африці такі країни як Ефіопія, Кенія, Уганда, Демократична Республіка Конго та Чад прийняли мільйони біженців із сусідніх країн.

Утім, близько двох третин всіх біженців – це так звані внутрішньо переміщені особи, які шукають безпечного місця в межах своєї власної країни. До цього людей найчастіше спонукають збройні

конфлікти, що вирують у їхньому регіоні й точаться іноді роками, а це унеможлиблює їхнє повернення. УВКБ ООН зареєструвало 2015 року майже 41 мільйон внутрішньо переміщених осіб. У Ємені впродовж останнього року 2,5 мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами, це приблизно кожен десятий громадянин країни. У Колумбії число таких осіб сягає 6,9 мільйона, у Південному Судані – 1,8 мільйона. На тлі нинішнього конфлікту на Донбасі 1,6 мільйона людей залишили свої домівки, тікаючи від конфлікту, про що свідчать дані українського уряду. 2018 року 51 відсоток усіх біженців складали особи у віці менше 18 років. Неповнолітні біженці, згідно з конвенцією ООН про права дітей та із правилами УВКБ ООН, підпадають під дію особливого захисту. Близько 100 тисяч дітей та підлітків тікають до інших країн та регіонів самі або ж без супроводу своїх батьків. Неповнолітніми біженцями, яких ніхто з дорослих родичів не супроводжує, у Німеччині опікується відомство з захисту неповнолітніх, яке призначає для них законних опікунів.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців має мандат на захист біженців у всіх країнах світу. Крім того, до його обов'язків також входить стежити за тим, чи дотримуються права біженців та міжнародні угоди, такі як ухвалена в Женеві Конвенція про статус біженців. Очолює УВКБ ООН Верховний комісар ООН у справах біженців. Із 2016 року цю посаду обіймає італієць Філіппо Гранді. Співробітники УВКБ ООН працюють в 120 країнах, а штаб-квартира організації розташована в Женеві.

Література:

1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від від 08.07.2011 № 3671-VI.

2. Біженець // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М.Герасіна, В.Л.Погрібна, І.О.Поліщук та ін. За ред. М.П.Требіна. Х.: Право, 2015.

Марченко В.А.,

студент 1 курсу ННІ №3 НАВС,

Матчук С.В.,

к.ю.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
НАВС